

Montessori pedagogija

Gotovac, Marina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:720063>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-21**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Marina Gotovac

MONTESSORI PEDAGOGIJA

Diplomski rad

Petrinja, srpanj, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Marina Gotovac

MONTESSORI PEDAGOGIJA

Diplomski rad

Mentor rada:

izv. prof. dr. sc. Marina Đuranović

Petrinja, srpanj, 2023.

SADRŽAJ

SAŽETAK

UVOD	1
MONTESSORI PEDAGOGIJA	2
Maria Montessori.....	2
Montessori metoda	4
Razvoj djeteta	5
Razvoj posebne osjetljivosti	5
Razvoj djeteta od rođenja do 6. godine.....	7
Razvoj djeteta od 6. do 12. godine.....	8
Razvoj djeteta od 12. do 18. godine.....	8
Uloga roditelja u Montessori pedagogiji	9
PEDAGOŠKA NAČELA MARIJE MONTESSORI	11
Poštovanje djeteta	11
Osposobljavanje osjetila i kretanje	11
Kako mišići pamte	13
Slobodan izbor.....	14
Pripremljena okolina.....	15
MONTESSORI ŠKOLA	16
Montessori prostor.....	16
Montessori materijal	18
Materijal za praktičan život	19
Materijal za razvoj osjetila.....	19
Materijal za jezični razvoj.....	21
Materijal za matematički razvoj.....	22
Materijal za znanstvene vještine	26
Montessori učitelji	27
OSNOVNA MONTESSORI ŠKOLA „BARUNICE DEDEE VRANYCZANY“ ZAGREB	28
Način rada.....	28
ZAKLJUČAK	29

SAŽETAK

Maria Montessori je jedna od najznačajnijih osoba u povijesti pedagogije. Svoj život je posvetila poboljšanju i poticanju dječjeg razvoja. Bila je prva liječnica u Italiji. Začetnica je Montessori pedagogije koja u središte stavlja dijete. Maria Montessori gleda dijete kao aktivnog sudionika u odgojno – obrazovnom procesu. Dijete se rađa s potencijalom, a odrasli trebaju otkriti taj potencijal i dalje ga razvijati. Njena metoda se i danas primjenjuje u vrtićima i školama širom svijeta, a nastala je promatranjem djece tijekom igre. Promatrala je spontanost u dječjim postupcima i otkrila potrebu djece za ponavljanjem, jer ponavljanje postupaka djeci pruža osjećaj sigurnosti. Polazila je od toga da dijete treba steći sve sadržaje i iskustva svim osjetilima te da djeca svoje znanje grade na greškama i eksperimentima.

Cilj ovog rada je približiti Montessori pedagogiju, objasniti temelje Montessori pedagogije i njezin pozitivan utjecaj na rast i razvoj djeteta.

Ključne riječi: *Maria Montessori, dijete, Montessori pedagogija, Montessori metoda, učenje*

SUMMARY

Maria Montessori is one of the most significant figures in the history of education. She dedicated her life to improving and promoting child development. She was the first female physician in Italy and the founder of the Montessori pedagogy, which places the child at the center. Maria Montessori views the child as an active participant in the educational process. A child is born with potential, and adults should discover and further develop that potential. Her method is still applied in preschools and schools worldwide, and it originated from observing children during play. She observed spontaneity in children's actions and discovered their need for repetition because repeating actions provides children with a sense of security. She believed that children should acquire knowledge and experiences through all their senses and that they build their knowledge through mistakes and experiments.

The aim of this paper is to present Montessori pedagogy, explain its foundations, and its positive impact on a child's growth and development.

Key words: *Maria Montessori, a child, Montessori pedagogy, Montessori method, learning*

UVOD

Roditelji su godinama bili nezadovoljni razredno-predmetno-satnim sustavom Jana Amosa Komenskog i na temelju tog nezadovoljstva nastale su brojne alternativne didaktičke i pedagoške koncepcije. Cilj svih tih koncepcija bio je u središte odgojno-obrazovnog sustava staviti dijete te mu prilagoditi nastavni proces. Jedna od tih novih koncepcija koja se razvila bila je Montessori pedagogija. Utemeljiteljica Montessori pedagogije bila je Maria Montessori, prva žena talijanska liječnica koja se u početku svoje karijere bavila intelektualno hendikepiranom djecom. Maria Montessori svoje učenje oslanjala na teoriji Sigmunda Freuda, koji je uočio da mnoge poteškoće odraslih proizlaze iz problema u djetinjstvu. Iz tog razloga je Maria Montessori pokušala stvoriti model koji će ukloniti neke probleme koji se javljaju u odrasloj dobi. Montessori pedagogija temelji se na ideji slobodnog odgoja. Za takav odgoj djeci treba osigurati primjerene uvjete i materijale za samostalno djelovanje. Okruženje mora biti dizajnirano i opremljeno prema potrebama djece (Bognar i Matijević, 2005).

Tema ovog diplomskog rada je Montessori pedagogija. Rad je podijeljen na četiri veća poglavlja. U prvom poglavlju pod nazivom Montessori pedagogija prikazat će se život Marije Montessori i pobliže objasniti njezina nastavna metoda. Nadalje, u tom poglavlju objasnit će se razvojna razdoblja djeteta od rođenja do 18. godine života. U drugom poglavlju pod nazivom Pedagoška načela Marije Montessori objasnit će se neka pedagoška načela kojima se vodila u svojoj pedagogiji kao što su poštovanje djeteta, osposobljavanje osjetila i kretanje, kako mišići pamte, slobodan izbor i pripremljena okolina. U trećem poglavlju, pod nazivom Montessori škola, detaljno je opisan način funkcioniranja Montessori škola, izgled Montessori prostorije i Montessori materijala. Objasnjeni su Montessori materijali za praktičan život, razvoj osjetila, jezični i matematički razvoj i razvoj znanstvenih vještina. U zadnjem, četvrtom poglavlju ukratko je prikazan način rada prve Osnovne Montessori škole „Barunice Dedee Vranyczany“ u Zagrebu.

MONTESSORI PEDAGOGIJA

Začetnica Montessori pedagogije je Maria Montessori, talijanska liječnica koja je svoj život posvetila dječjem razvoju. Montessori pedagogija temelji se na znanstvenom promatranju spontanoga učenja djece, na poštovanju djetetove osobnosti, na poticanju vlastitoga djelovanja djeteta i njegove samostalnosti (Phillips, 1999). U središtu Montessori pedagogije nalazi se dijete koje samo sebe otkriva pokretima i senzomotornim iskustvima još od najranijih trenutaka svojega života i njemu treba pomoći od rođenja nadalje u tjelesnome, umnom i duševnom odrastanju. Dijete ima urođene mogućnosti za vlastiti razvoj na koje odrasli ne bi smjeli utjecati (Garmaz i Tomašević, 2018).

Prema Montessori pedagogiji učenje je proces koji započinje kod djeteta, a ne učitelja. Učitelji samo usmjeravaju dijete ka svome samostalnom napretku gdje su dopuštene pogreške (Buczynski i sur., 2019). Karakteristika Montessori metoda nije na izravnom poučavanju nego kreiranju poticajne okoline u kojoj će dijete samostalno istraživati i razvijati svoje sposobnosti.

Maria Montessori

Maria Montessori bila je jedna od najznamenitijih osoba u predškolskom i školskom odgoju. Rođena je 31. kolovoza 1870. godine u Chiaravallu, Italiji. Djetinjstvo Marije Montessori je dosta nepoznato, ali se može pretpostaviti da je odrasla u obitelji u kojoj se njegovalo znanje s obzirom da su njezini roditelji željeli da Montessori postane učiteljica. S dvanaest godina odlučila je da neće pohađati gimnaziju što se očekivalo i bilo uobičajeno za djevojčice. S trinaest godina, 1883. godine Maria Montessori upisuje tehničku školu koju su do tada pohađali samo dječaci. U to vrijeme, školstvo je zagovaralo zajedništvo te svaka individualnost se prikrivala. U budućnosti, kada je već postala poznata pedagoginja, jedan od najvažnijih ciljeva u njezinom odgoju djece je upravo njihova individualnost (Seitz i Hallwachs, 1997).

Slika 1. Maria Montessori (Santa Monica Montessori School,
<https://montessorischoollosangeles.com/montessori/who-was-maria-montessori>)

Uz brojne prepreke upisala je medicinu i postala prva žena u Italiji kojoj je to uspjelo. Godine 1890. promovirana je kao prva žena doktorica medicine. Potkraj studija orijentirala je svoje zanimanje na područje pedijatrije i psihijatrije. Počela je volontirati u psihijatrijskoj klinici gdje je dolazila u doticaj s djecom s posebnim potrebama bez odgovarajuće stručne pomoći u razvoju. Tu je počela sustavnije raditi s tom djecom te je počela proučavati radove brojnih pedagoga. Iz toga proizlazi utjecaj na Mariju Montessori od strane Rousseaua, Pestalozzija i Fröbela. Kada je navršila trideset godina, točnije 1901. godine, odlučila je produbiti svoje znanje te je upisala studije antropologije, psihologije i filozofije odgoja. Od prvih dana svoje liječničke prakse, Maria Montessori surađuje s kolegom dr. Giuseppeom Montesanom s kojim je kasnije zatrudnjela. S obzirom da je rodila izvanbračno dijete, svojeg sina Maria ostavila je na njegovanje jednoj obitelji na selu. Kasnije se može vidjeti njezino žaljenje zbog te odluke jer u svojim spisima ističe važnost odnosa između majke i djeteta u prvim mjesecima života. Kasnije njezin sin postaje vjerni suradnik i pomoćnik Mariji Montessori (Matijević, 2001).

6. siječnja 1907. Maria Montessori otvara prvu dječju kuću „Casa dei Bambini“ u San Lorenzu. Nju su pohađala djeca siromašnih radnika od dvije do šest godina. Kuću je opskrbila namještajem koji je bio prilagođen djeci po svojoj veličini. Uz to opremila je prostor s posebnim senzomotoričkim materijalima koji su djeci postavljali određene zahtjeve. Djeca su te materijale prihvatila s radošću te su se igrala spontano i dugotrajno. Montessori je promatranjem djece došla do zaključka da su djeca ubrzo počela razvijati pozitivno društveno ponašanje, bila su susretljiva i ljubazna te su pokazivala veliko zanimanje za učenje. Nakon uspješnosti dječje kuće, Montessori je napisala knjigu *Il Metodo della Pedagogica Scientifica applicato all*

educazione infantile nelle Casa dei Bambini 1909. godine. Iste te godine počela je održavati tečajeve u većim gradovima Europe kao uvod u Montessori metodu (Seitz i Hallwachs, 1997).

Tijekom 1911. godine Montessori metoda postala je općepoznata kao metoda nastave u državnim školama u Italiji, Švicarskoj, Indiji, Kini i Argentini. O začetnici Montessori pedagogije pisali su mnogi svjetski časopisi te je njezina metoda i pedagogija odgoja postala popularna diljem svijeta, a u New Yorku se iste godine otvorila prva Montessori škola. Maria Montessori je uzastopno tri puta bila predložena za Nobelovu nagradu za mir i to 1949, 1950. i 1951. godine. Umrula je 6. svibnja 1952. u osamdeset drugoj godini života u Noordwijku u Nizozemskoj (Buczynski, 2008).

Britton (2000) ističe da su se u listopadu 1991. godine sva glavna Montessori udruženja sastala u New Orleansu i osnovala organizaciju pod imenom Montessori Accreditation Council for Teacher Education – Savjet za odobravanje programa obrazovanja za Montessori odgojitelje i učitelje (MACTE). Ta organizacija je bila značajan napredak u promoviranju Montessori pedagogije u svijetu.

Montessori metoda

Stein-Ehrlich (1934) navodi da Montessori smatra djecu, koja čine trećinu ljudi na svijetu, jednim proganjanim i potlačenim „narodom“, odnosno katkad suprotstavlja klasu djece s klasom odraslih. Djeca se u potpunosti trebaju osloboditi odraslih te odrasli trebaju priznati dječja prava u javnom životu. Danas se dječja prava shvaćaju ozbiljnije, ali još uvijek se često gleda na djecu kao na nesposobna bića koja trebaju potpunu pomoć odraslih i koja ne znaju ništa samostalno. Takvo razmišljanje proizišlo je iz krive percepcije djece i njihovih sposobnosti. Međutim, djeca su itekako sposobna sama doći do točnih zaključaka i rješenja. Odrasle osobe, u što spadaju roditelji, odgojitelji, učitelji i ostale osobe u djetetovom životu, trebaju uočiti i poštivati naročit ritam dječjeg rada i razvoja. Maria Montessori svoju je metodu temeljila na promatranju djece i njihovih potreba i na osnovi toga je odgovorila na njihovo prirodno ponašanje u odnosu prema okruženju i pružila potporu za njihov neometan razvoj. Promatrajući djecu, došla je do zaključka da su ona često ograničena u svojim okolinama te da u takvim situacijama ne mogu ostvariti svoje potencijale jer je njihovo okruženje zapravo prilagođeno samo odraslima (Buczynski i sur., 2019).

Montessori obrazovanje kod svakog djeteta želi otkriti način na koji će ono najbolje napredovati u školi. Pokušava se izvući iz djeteta „sve ono što se u njemu i nalazi“ (Buczynski i sur., 2019). Cilj svih odgojnih nastojanja za Mariju Montessori je poticanje djetetove neovisnosti i samostalnosti. Mladom čovjeku treba pružiti pomoć u razvoju, treba mu pomoć u življenju slobode u djetinjstvu i kasnije u životu. Uz postupno oslobađanje od odraslih i razvijanja samostalnosti dolazi do slobodne osobe (Bašić, 2011).

Razvoj djeteta

Maria Montessori smatrala je da djeca od rođenja do osamnaeste godine prolaze kroz tri odvojene faze razvoja. Tijekom tih različitih faza, djeca uče na kvalitativno različite načine. Do tih spoznaja Montessori je došla promatranjem djece, a tek kasnije su se ta uvjerenja uvelike poklapala sa znanstvenim istraživanjima. Također, dob u kojoj dijete dostiže određenu razvojnu fazu nije kruto određena te varira od djeteta do djeteta. Svaka faza proistječe iz prethodne i čvrsto se oslanja na nju. Postoji mogućnost da se djeca privremeno vraćaju u prethodnu fazu (Britton, 2000).

Shore (1997) navodi dokaze o utjecaju ranog iskustva na rad mozga i upozorava na nuždu sustavnog poticanja djetetovih sposobnosti učenja u prvim godinama života. Phillips (1999) govori kako rana iskustva odlučujuće utječu na građu mozga, na kvalitetu i opseg njegova djelovanja u odrasloj dobi. Rane interakcije s osobama koje su u djetetovom životu određuju na koji će se mozak razvijati.

Maria Montessori (1972) razdvojila je život pojedinca od rođenja do osamnaeste godine na tri razdoblja:

- od rođenja do 6. godine
- od 6. do 12. godine
- od 12. do 18. godine.

Razvoj posebne osjetljivosti

Phillips (1999) navodi kako je razdoblje posebne osjetljivosti vrijeme u kojem su izražene posebne sklonosti prema određenim podražajima te na njih organizam spontano reagira. Tijekom razvoja, ti podražaji periodično dolaze. To su prolazne faze djetetova života koje služe živom biću za stjecanje određene sposobnosti, a kada se ta sposobnost stekne, osjetljivost nestane te se fokusira na neku drugu osjetljivost (Seitz i Hallwachs, 1997).

Maria Montessori je došla do spoznaje o razvoju posebne osjetljivosti zahvaljujući nizozemskom znanstveniku De Vriesa koji je uočio osjetljiva razdoblja za životinje, a Montessori je te spoznaje primijenila na djeci. Razvoj posebne osjetljivosti se odvija u prvih šest godina djetetova života i te godine su od velike važnosti za djetetov razvoj sposobnosti i spremnosti za učenje (Seitz i Hallwachs, 1997).

Prve tri godine života su osjetljivo razdoblje za razvoj govora. Osoba koja je savladala jezik treba znati oko 2 000 riječi kako bi se mogla sporazumjeti s ostalim govornicima. S godinu i pol djeca mogu savladati oko 50 „jezičnih tvorevina“. Nakon toga dolazi do eksplozivnog razdoblja te do šeste godine dijete razumije oko 23 700 riječi, s aktivnim rječnikom od oko 5 000 riječi. To je velik napredak u tako kratkom vremenskom periodu te djeca nakon desete godine gube tu sposobnost brzog i lakog učenja jezika (Seitz i Hallwachs, 1997).

Od prve do druge godine života Montessori spominje i važnost reda. To ne podrazumijeva pretjeranu čistoća već njegovanu okolinu u kojoj svaki predmet ima svoje mjesto. Pod redom se podrazumijevaju dobre navike koje su lake i razumljive za djecu kao pomoć u organizaciji svijeta. Pomoću smisla za red, dijete može spoznati cjelinu, može se orijentirati i reagirati (Seitz i Hallwachs, 1997).

Phillips (1999) navodi da postoji i razdoblje posebne osjetljivosti za uočavanje malih dijelova cjeline koje traje od godinu i pol do dvije godine. U tom razdoblju je povećana koncentracija na uočavanje manjih cjelina i detalja, što je posebno važno za programiranje globalnih i individualnih funkcionalnih sustava mozga te se razvija konstantnost percepcije.

Još jedno razdoblje posebne osjetljivosti je osjetljivost na kretanje. Iako se dijete već kreće u 8. tjednu trudnoće, osjetljivost za kretanje je karakteristično za prve godine života djeteta kada je izražena povećana potreba za kretanjem. Kada se dijete od godinu i pol ili dvije godine penje po stepenicama, njegova motivacija nije kao kod odraslih da se penje kako bi došlo do vrha stepenica već je fascinirano samim penjanjem. To se može vidjeti i u ponavljanju njegovih pokreta, jednom kada dijete dosegne vrh stepenica želi se spustiti na početak i krenuti ponovno (Seitz i Hallwachs, 1997).

Važno je uvidjeti različita razdoblja posebne osjetljivosti kako bismo na adekvatan način reagirali na djetetovu osjetljivost. Ako se ne reagira na prikladan način, možemo uočiti promjene u djetetovom ponašanju. Prvenstveno, dijete može biti frustrirano i ljuto. Kada spoznamo prave potrebe djeteta, možemo vidjeti da djeca imaju veći unutarnji mir i koncentraciju tijekom obavljanja nekih zadataka (Montessori, 2003).

Razvoj djeteta od rođenja do 6. godine

Iako je Maria Montessori podijelila razvoj djeteta na tri djela, svaki od tih dijelova je dodatno podijelila na dva dijela. Tako je Montessori (1972) prvo razdoblje prve razvojne faze nazvala razdoblje prilagođavanja, koje traje od rođenja do 3. godine djetetova života. Nakon rođenja, dijete se prilagođava na okolinu koja ga okružuje. Schäfer (2015) navodi da su ugledni psiholozi i pedagozi dokazali kako su prve tri godine djetetova života najvažnije godine te u tom razdoblju najintenzivnije uče. U tom razdoblju dijete posjeduje takozvani upijajući um, koji Maria Montessori uspoređuje sa spužvom koja sve upija. Phillips (1999) navodi kako je upijajući um instinktivni oblik uma koji ima stvaralačku moć te objašnjava zašto se djeca, u tako ranoj fazi života, ne sjećaju kako su nešto naučila. Objašnjenje je takvo što djeca, upravo sa svojim upijajućim umom, upijaju dojmove te ih ugrađuju u sebe i samim time ti dojmovi postanu dio djeteta. Zanimljivo je što Shore (1997) navodi kako je dokazano da je mozak djece do tri godine dvaput aktivniji od mozga odraslih. Tu vidimo potrebu za upijanjem znanja, okoline koja pomaže djeci u daljnjem razvoju.

Sposobnosti koje djeca pridobiju u prvim mjesecima života imaju veliku ulogu u daljnjem razvoju socijalne komunikacije i govora. Montessori zagovara zaštitu od trauma i bliski kontakt s majkom u prvim mjesecima djetetova života kako bi se dijete prilagodilo na život izvan maternice. Također, Montessori traži da se djeci u toj fazi razvoja pokazuju prirodni predmeti i kulturni sadržaji te da budu uključeni u društveni život, da nisu samo okruženi i izolirani u „dječjoj sobi“ (Phillips, 1999).

Drugo razdoblje prve razvojne faze traje od treće do šeste godine. U tom razdoblju dijete još uvijek ima upijajući um. Razlika između ovog razdoblja i prošlog je ta što se djetetova svijest sve više razvija i odraslima je lakše doprijeti do djeteta. U ovom razdoblju razvija se razumijevanje i volja (Phillips, 1999). U razvijanju volje, razumijevanja i koncentracije, vrlo je bitno ne prekidati ili požurivati dijete kada ne završi ono što je započeto u vremenu koje je

prikladno odrasloj osobi. Odrasli moraju pomno promisliti i organizirati vrijeme tako da dijete ima dovoljno vremena započeti i završiti određene zadatke. To se isto odnosi i na igru. Odrasli ne smiju naglo prekidati dječju igru već trebaju postepeno i nježno upozoravati da se bliži kraj igre kako bi dijete moglo završiti tu igru. Ne možemo očekivati od djece da izgrađuje i njeguje svoju koncentraciju, ako stalno završava zadatke napola (Britton, 2000).

U ovom razdoblju, djetetov um ga priprema za daljnje učenje u školi. Dijete usavršava svoj govorni sustav, razvija poseban sustav pisanja i sustav za računanje, napreduje u razvijanju umjetničkih stvaralačkih sposobnosti i doživljavanja umjetnosti. Tu se podrazumijeva gledanje umjetničkih slika, doživljavanje arhitekture, prirodnih ljepota, dijete sluša glazbu, pjeva i pleše. Sve to će u daljnjem razvoju još više razvijati (Phillips, 1999).

„Da bi postalo zrelim čovjekom, dijete mora jako mnogo raditi, počevši od prvog dana svog života. Mora učiti ispravno se služiti svojim udovima i stjecati iskustva o svim stvarima iz svoje okoline. Dijete to čini slijedeći prirodni zakon i zato mu ne smijemo uskraćivati nužna sredstva za taj dug i težak posao odrastanja“ (Montessori, 1954, 28).

Razvoj djeteta od 6. do 12. godine

Britton (2000) navodi da Montessori naziva ovu fazu razdobljem usvajanja kulture. U ovoj fazi djeci se proširuje horizont aktivnosti. Oni usavršavaju sve sposobnosti koje su stekli u prijašnjoj fazi. Tu se podrazumijeva usavršavanje sposobnosti finog kretanja ruku i tijela općenito, usavršavanje govornog jezika i slično. Što je dijete starije, ono postaje sve samostalnija osoba. Stvara prijateljstva u školi te postaje društvenija osoba. Kako djeci raste svijest o društvu, tako im raste i moralna svijest te sve bolje razlikuju dobro od lošeg. Odrastanjem, djeca se sve više zanimaju za svijet i istražuju ga svojim pitanjima. Također, zanima ih život, odnosno postojanje nakon života te preispituju zašto ljudi umiru te gdje odlaze nakon smrti. Djeca, u ovoj fazi razvoja, strogo se drže postavljenih pravila te upozoravaju druge ako neko pravilo prekrše (Schäfer, 2015).

Razvoj djeteta od 12. do 18. godine

Razvojno razdoblje djeteta koje traje od 12. do 18. godine Maria Montessori naziva razdoblje usvajanja samostalnosti. U ovoj fazi razvoja djeteta dolazi do značajnih promjena, kako fizičkih tako i psihičkih jer obuhvaća djetetov pubertet. Iako djeca u ovom razdoblju znaju odbijati roditeljsku brigu i pomoć zbog svog usvajanja samostalnosti, treba im se pružiti dovoljno pažnje i brige kao i u prijašnjim fazama. Djeci se mora pružiti prilika odlučivanja o stvarima koje su njima bitne jer tako stvaraju svoju autonomnost i osobnu ličnost (Britton, 2000).

Mnogi roditelji pokušavaju pomoći djeci iako im pomoć nije potrebna. Zato je posebno bitna strpljivost odraslih osoba prema djeci u ovom razvojnom razdoblju. Maria Montessori je smislila takozvana „zlatna pravila“ kojih bi se trebali držati roditelji djece u zadnjem razvojnom razdoblju. To su:

- omogućiti slobodu unutar određenih granica
- poštovati djetetovu individualnost
- oduprijeti se nametanju vlastite volje i ličnosti djetetu (Britton, 2000).

Schäfer (2015) navodi da mladi počinju tražiti svoje mjesto u društvu, traže svoj vlastiti izraz i moralno – etičko stajalište. Često preispituju granice i djeluju impulzivno i hirovito. U ovom razdoblju mladi dosežu spolnu zrelost te su vrlo nesigurni jer dolazi do naglog fizičkog razvoja što izaziva veliki stres. U ovoj fazi, mladima je bitno priznanje i uvažavanje odraslih.

Uloga roditelja u Montessori pedagogiji

Djeca upijaju znanja iz okoline te je glavna zadaća odraslih, točnije roditelja, pripremiti okolinu povoljnu za uspješno usvajanje znanja i vještina (Bašić, 2011). Tu možemo vidjeti važnost uključenosti roditelja u djetetov odgojno-obrazovni proces jer su roditelji osobe koje su svakodnevno u izravnom kontaktu s djecom.

Prema Garmez i Tomašević (2018) Maria Montessori osobito je isticala važnost komunikacije između roditelja i učitelja. Učitelj ima u vidu obiteljsku dinamiku koja indirektno utječe na djetetovo ponašanje u školi i društvu općenito. Nadalje, roditelji moraju biti obavješteni o djetetovim problemima i aktivnostima koji se odvijaju za vrijeme rada u školi kako bi pogodne metode mogli primjenjivati kod kuće. Na primjer, ako roditelji primijete da

dijete u vrtiću ili školi sve jede, a doma je izbirljivo, roditelj treba preispitati što kod kuće radi krivo (Schäfer, 2015).

Irving (2017) je provela istraživanje u kojem je ispitala koja znanja roditelji imaju kada je riječ o programima Montessori vrtića ili škola. Došla je do zaključka da neke Montessori škole potiču integriranje roditelja u obrazovanje svoje djece kroz prisustvovanje raznim edukacijama, općim sudjelovanjem i slično. U tim školama roditelji sudjeluju u različitim aspektima školskog djelovanja poput volontiranja, prikupljanja sredstava, organizaciji školskih izleta i slično.

Montessori metodu roditelji mogu provoditi kod kuće stvaranjem uređenog okruženja koje će poticati rast i razvoj djeteta. Prema Montessori (1954) djetetu se mora pružiti okolina koja pripada njegovom uzrastu. Tu se podrazumijeva male stolice i stol, ormar za posuđe s ladicama koje dijete može samo otvoriti, krevet na kojem se dijete može samo popeti i sići i slično. Treba stvoriti prostor gdje dijete neće imati nikakve prepreke te će mu sve biti dostupno. Schäfer (2015) navodi kako dijete treba imati mjesto za „rad“ koje bi trebalo biti prepoznatljivo. Tamo bi se djeca mogla kretati, penjati i skakati bez razmještanja drugih stvari koje bi im mogle smetati. U tom prostoru bi postojala preglednost gdje bi svaka stvar imala svoje mjesto. Detaljnije o pripremljenoj okolini će se govoriti kasnije u radu.

PEDAGOŠKA NAČELA MARIJE MONTESSORI

Poštovanje djeteta

Poštovanje djeteta prožima sve pedagoške stavove učitelja, sadržaje učenja i metode s kojima se ostvaruje učenje. Sve se to temelji na realnim potrebama djeteta. Poštovanje djeteta podrazumijeva pružanje slobode djeci za razvijanje na najprikladniji način i u skladu s njihovim sposobnostima. Fokus Marije Montessori uvijek je bio na djetetu. Razmišljanje o samom djetetu bitan je element Montessori pedagogije, a ima znanstvenu podlogu koja govori da svako živo biće ima svoj vlastiti program razvoja (Seitz i Hallwachs, 1997).

Montessori (2003) navodi kako dijete razvija svoje sposobnosti samo ako je u okruženju bezuvjetne ljubavi i ako je okolina pripremljena razvojnim mogućnostima koje mu dopuštaju slobodan razvoj. U takvim uvjetima dijete se može samostalno izgrađivati.

Poštovanje prema djetetu izražava se tako da dopuštamo djetetovo vođenje čak i ako nam nije lako. Odnosno, ne smijemo prenositi naše greške i sklonosti na dijete. Ako želimo promijeniti svoju okolinu, moramo krenuti od sebe samih (Seitz i Hallwachs, 1997). Nadalje, Montessori (2003) ističe da je vrlo česta pojava gdje „sljepoća“ odraslih onemogućava da vide na koji način nehotično nanose bol djeci jer nisu svjesni da su i oni osjećali takvu bol od odraslih dok su i oni sami bili djeca te da neka neželjena ponašanja sežu nekoliko generacija unatrag. Takav trag ostaje na djetetu cijeli život. Zato Maria Montessori traži da se na pravilan način gleda razvoj djeteta te da mu se pruži ljubav, poštovanje i priznanje koje zaslužuje.

Osposobljavanje osjetila i kretanje

Svaka osoba doživljava svoju okolinu pomoću svojih osjetila. Dok osoba koja voli ruže ima sposobnost tražiti ih po mirisu ili ako želi može izabrati koja joj je najdraža, tako nekoj drugoj osobi svaka ruža može izgledati i mirisati isto. Osobi koja ima diferenciranu percepciju nije jasno kako svaka ruža izgleda isto kada ih on razlikuje po nijansama boja, veličini, građi i slično. Takva vrsta percepcije stječe se u bogatoj i stimulatívnoj sredini (Seitz i Hallwachs, 1997).

Maria Montessori shvatila je važnost da djeca preko osjetila spoznaju svijet te da se djeci omogući stjecanje odgovarajućih iskustava. Tako je došla do zaključka da djeca moraju „vidjeti“ i rukama, a ne samo očima, moraju opipavati, probavati okuse, pomirisati i slično. Percepcija svijeta preko samo jednog osjeta osljepljuje i sputava osobu u njegovom razvoju. S našim osjetilima komuniciramo sa svijetom. Podražaji dopiru do mozga u kojemu se razlažu informacije te se sve povezuje u cjelinu (Seitz i Hallwachs, 1997).

Slika 2: Vježba za poticanje osjetilnosti mirisa (Dječji vrtić Ciciban, Velika Gorica, <https://www.montessori.com.hr/galerija-montessori.asp?galerija=Osjetilnost>)

Maria Montessori je davala veliku važnost kretanju djece. Govorila je o pokretu kao o izražavanju jednog višeg dijela. Danas se to naziva psihomotorika. Smatrala je da je duhovni razvoj povezan s kretanjem i da su međuovisni. Promatranjem djeteta došla je do zaključka da se djetetov um i inteligencija razvijaju kroz kretanje. Tu dolaze u pomoć i razna osjetila, jer bez osjetila um se sporije razvija (Montessori, 1972).

Maria Montessori smatra da se odgoj osjetila odvija tijekom samostalnog rada, a pod odgojem kretanja implicira se filozofija kretanja, a ne puka tjelovježba. Odnosno, misli se na

kretanja tijekom izvođenja pokreta fine i grube motorike. Zato je Montessori razvila poseban materijal za buđenje i razvijanje svakog osjetila te se ti materijali koriste u Montessori školi (Seitz i Hallwachs, 1997). „Ako se odgoj kretanja poveže s odgojem osjetila u jednu cjelinu onda to za Mariju Montessori prerasta u kriterij za zdravi psihički, duhovni, tjelesni i društveni razvoj djeteta“ (Seitz i Hallwachs, 1997, 45).

Kako mišići pamte

Djeca u svakodnevnom životu nemaju česte prilike za zadovoljavanje potrebe za kretanjem. Većinom ih roditelji voze automobilima ili, ako stanuju blizu, pješice idu u školu gdje većinu vremena provedu sjedeći na nastavi. Nerijetko provode svoje slobodno vrijeme sjedeći pred televizorom ili igrajući igre na računalu (Seitz i Hallwachs, 1997).

„Za Mariju Montessori odgoj je cjelina koja ima glavu (mišljenje), srce (osjećaje) i ruke (djelovanje). Složeni ljudski mehanizam sastoji se od triju dijela: mozga, osjećaja i mišića. Čovjek preko osjetila mora učiti i uskladiti svoje pokrete preko mozga“ (Seitz i Hallwachs, 1997, 46). Tu dolazi do pojave gdje mišići pamte. Promatranjem djece vidimo kako su inteligencija i kretanje povezani te kako kretanje potiče i psihički i duhovni razvoj.

Postoje samovoljni mišići čiju aktivnost pokreće mozak. Čovjek ima mnogobrojne mišiće u svom tijelu pomoću kojih se kreće. Usklađivanje mišića nije nešto što dolazi samo po sebi, već se ostvaruje preko psihe. Kretanjem mišića prenose se informacije mozgu, takve informacije se ne zaboravljaju te se to podrazumijeva pod pamćenje mišića. Na primjer, jednom kada osoba nauči voziti bicikl, tu aktivnost će zapamtiti za cijeli život (Seitz i Hallwachs, 1997).

Na nastavi u Montessori školama djeca se mogu slobodno kretati razredom. Dijete samostalno bira s čime će raditi i na kojem će mjestu biti. Dijete se kreće samim time što donosi i odnosi materijale. Praktičan rad odvija se korištenjem izabranih materijala te se dijete mora mnogo kretati i ponavljati svoje kretnje kako bi ih usvojio (Seitz i Hallwachs, 1997).

Najvažniji dio djetetova života je njegova sloboda, odnosno sloboda odlučivanja. Maria Montessori bila je u jednom razredu u kojem je učiteljica zaboravila zaključati ormar s različitim materijalima. Djeca su otvorila taj ormar te su sa zanimanjem proučavali materijale koji su im zaokupili pozornost. Kada je Montessori vidjela s kojim zanimanjem djeca koriste te materijale, njezin pogled na učenje se promijenio. Od tada se Montessori zalagala za niske ormariće, lako dostupne deci i opremljene potrebnim materijalima (Seitz i Hallwachs, 1997).

Maria Montessori je bila uvjerenjena da se dijete ne može u potpunosti posvetiti zadatku ako nema slobodu. Misli se na slobodu izbora, na koji način dijete želi riješiti zadatak ili problem, gdje ga želi riješiti, kada ga želi riješiti. Svako dijete je individualna osoba koja se razvija na svoj jedinstveni način. Ništa ga ne smije spriječiti u samostalnom razvoju (Seitz i Hallwachs, 1997). Kada se govori o slobodi izbora, ne misli se na to da dijete radi što ga je volja ili da se bavi s mnogo različitih stvari i niti jednu ne dovrši do kraja. Naprotiv, prema Montessori (1972) sloboda izbora je djelatnost najvišeg ranga. Dijete zna što mu je potrebno za razvoj. Učitelji trebaju razlikovati površno bavljenje zadatkom ili problemom od istinskog zanimanja. Dijete koje se površno bavi zadacima i ne završava ih nije slobodno dijete jer ne raspoznaje svoj unutarnji glas. Dijete postaje slobodno onda kada ga njegov unutarnji glas vodi kroz zadatak te ga dijete i dovrši, kada se dijete može koncentrirati i usmjeriti svoje zanimanje prema zadatku.

Prema Montessori (2003) u početku djetetova razvoja bitno je usmjeriti dijete na put koji će mu najviše pomoći u njegovoj evoluciji. Tu nisu bitne samo učiteljeve riječi podrške, već i materijal koji je dostupan djetetu. Materijal mora biti osmišljen i primjeren djetetovim sposobnostima. U djetetovoj okolini sve mora biti u propisanom redu i mora postojati ustanovljena mjera da bi se izbjegli suvišni i nepotrebni materijali. Seitz i Hallwachs (1997) govore da je na učiteljima odgovornost pripreme okoline u kojoj će dijete napredovati s materijalima koji su osnovani na kvaliteti, u prostoru koji potiče i njeguje slobodno kretanje i slobodan izbor. Prema Helmingu (1984) dijete mora doseći određeni stupanj reda kako bi mogao koristiti svoju slobodu biranja. Tek tada se može upoznati s Montessori materijalom. Seitz i Hallwachs (1997) tvrde da je zadaća Montessori pedagogije stvaranje pozitivne atmosfere za rad u kojem djeca osjećaju sigurnost, spokojnost i koncentriranost.

Pripremljena okolina

Prostori u kojima borave djeca, bilo da je riječ o dnevnom boravku, dječjoj sobi ili učionici, nisu izgrađeni s djecom na umu. Većina prostorija nema dovoljno mjesta za dječju igru, a natrpane su namještajem i bespotrebnim stvarima. Iz tog razloga Maria Montessori ima u vidu prikladno pripremljenu okolinu koja je osmišljena da bude u skladu s mogućnostima djeteta kako bi zadovoljila njegove potrebe (Seitz i Hallwachs, 1997). Montessori (1986) je u svojim vrtićima i školama dala izraditi materijal koji odgovara dječjim proporcijama. Prostor je opremljen za malu djecu, a ne za odrasle osobe te je opskrbljen materijalima koji potiču dječji duhovni razvoj.

Nadovezano na prethodno načelo, Montessori je osmislila prostor koji potiče samostalnost i slobodu. Dijete se prostorom može slobodno kretati te svojevoljno birati materijale koji su mu nadohvat ruke. U vrijeme kada je Montessori provodila ovakvu praksu, taj je način rada bio revolucionaran. Danas većina vrtića ima prostor koji potiče slobodno kretanje, dok u školama nije uvijek slučaj te slobodno kretanje prostorom tijekom nastave ovisi o pojedinom učitelju. S obzirom da okolina u kojoj djeca borave znatno utječe na njihovo učenje, učitelji bi trebali bolje promisliti o načinu njihova rada. Između ostalog, Montessori naglašava da pripremljena okolina moram imati harmoniju i biti jedinstvena cjelina te ne smije biti posložena kao zbirka različitih radnih materijala. Mora pružiti slobodu i zaštitu kako bi djeca s veseljem učila (Seitz i Hallwachs, 1997).

MONTESSORI ŠKOLA

Iako je Montessori metoda prvotno bila namijenjena djeci s posebnim potrebama i kasnije u predškolskom odgoju, između 1910. i 1912. godine Maria Montessori isprobala je svoju metodu u ranom školstvu s djecom između šeste i devete godine. U današnje vrijeme, Montessori metoda u školama je najraširenija u prvotnim razredima školovanja, ali u Italiji, Nizozemskoj i Njemačkoj postoje i srednje škole koje provode Montessori metodu. Nadalje, postoje i instituti za obrazovanje učitelja i odgajatelja za rad u Montessori vrtićima i Montessori školama. Trajanje obrazovanja u Montessori školi ovisi o unutarnjem ustrojstvu školstva određene države. U Njemačkoj osnovna škola traje četiri godine, a gimnazija devet. U Hrvatskoj osnovna škola traje osam godina, a srednja škola (gimnazija ili strukovna škola) traje tri, četiri ili pet godina. U školama koje provode Montessori metodu rad je razdvojen u dvije veće cjeline, a to su slobodan rad i zajednička razredna nastava. U prvoj cjelini odvija se individualni rad ili rad u parovima s različitim poučnim materijalima, dok se u drugoj cjelini odvija nastava koju sistematizira i predvodi Montessori učitelj (Matijević, 2001).

Svaku školu, pa tako i Montessori školu, nadzire država. Montessori škola se razlikuje od ostalih škola po metodi odgoja i učenja. Iako glavne programske smjernice vrijede jednako za državne škole i Montessori škole, Montessori škole nude više mogućnosti za samostalnost, odgovornost i slično (Matijević, 2001).

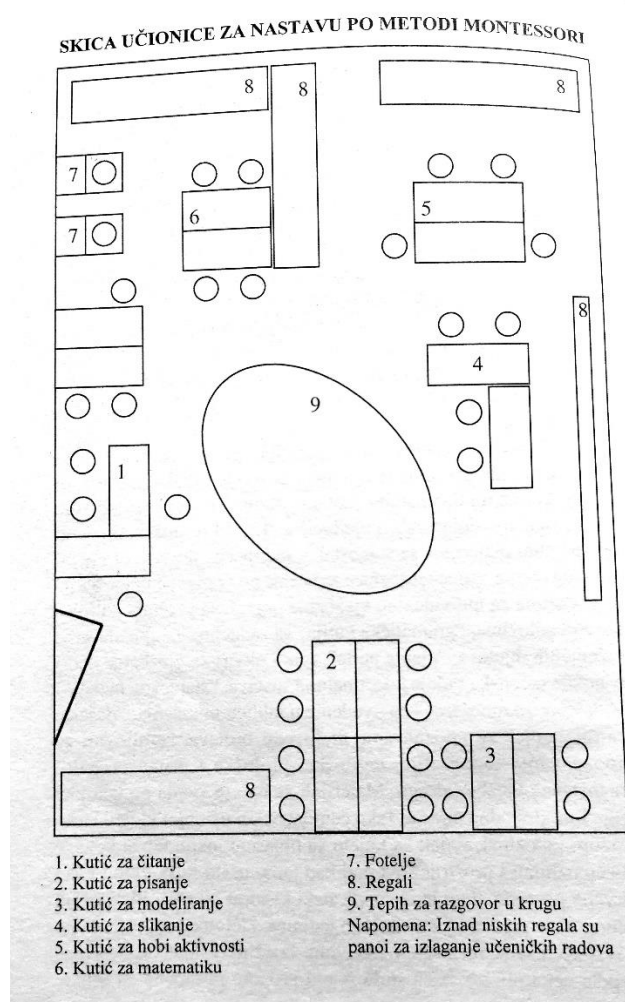
Česta je pojava da dijete pohađa prvu godinu školovanja u Montessori školi te se kasnije prebaci u neku drugu državnu školu. Prilikom prebacivanja nisu uočene poteškoće u privikavanju. Naprotiv, učenici koji su prvotno pohađali Montessori školu pokazali su znatno viši stupanj samostalnosti i snalažljivosti (Matijević, 2001).

Montessori prostor

Prostor u kojem borave Montessori učenici značajno se razlikuje od prostora u tradicionalnoj školi. Stolovi i stolice su slobodno raspoređeni i prilagođeni uzrastu i snazi učenika kako bi učenik mogao samostalno premještati namještaj po učionici ukoliko se pojavi želja za tim. Uz zid su postavljeni otvoreni ormari prepuni materijala za samostalan rad učenika.

Tako se može pronaći izrezana slova od brusnog papira, igre za vježbanje četiriju osnovnih matematičkih operacija, razni štapići za nizanje, zemljovidi i mnogi drugi. Po prostoru učionice nalaze se materijali koji potiču učenike na samostalno učenje. U učionici postoji prostor za vagu i utege kako bi učenici mogli mjeriti težinu, a nalazi se i stalak s malim tepisima koje učenici mogu uzeti ako odluče raditi na podu (Matijević, 2001).

Učionice imaju dosta prostora za nesmetano kretanje učenika. One su ukrašene živim biljkama o kojima se brinu učenici, a mogu se pronaći i manje životinje o kojima se također brinu učenici. Nedaleko od učionice nalazi se vrt u kojem učenici uzgajaju razne biljke. U nekim učionicama učenici mogu koristiti tekuću vodu kako bi obavljali poslove domaćinstva poput pranje posuđa i slično (Phillips, 1999).

Slika 3. Primjer učionice za nastavu po metodi Montessori (Matijević, 2001, 42)

Na slici 3. možemo vidjeti primjer učionice za nastavu po Montessori metodi. Ovo je samo prikaz kako bi učionica mogla izgledati, a da je kvalitetno iskorišten prostor.

U Montessori prostoru svaki materijal i pribor ima vlastito mjesto te nakon korištenja nužno ga je vratiti na njegovo mjesto i u istom stanju u kakvom je pronađen. Ovo pravilo je vrlo bitno kako bi svaki učenik imao jednaku mogućnost korištenja materijala te time stjecanja znanja, vještina i sposobnosti (Phillips, 1999).

Phillips (1999) navodi kako se u Montessori prostoru uvijek nalazi samo jedan primjerak materijala za pojedinu vježbu. Time je Maria Montessori željela naučiti djecu da, ako žele materijal koji je zauzet, morat će biti strpljivi i pričekati svoj red. Kroz čekanje se spontano potiče poštovanje osobnosti, uvažavanje drugih te razvijanje tolerancije i suradnje. Dijete može odlučiti promatrati drugo djeteta koje je prvo došlo do materijala i tako učiti putem promatranja, ili može odabrati neki drugi materijal dok prvi ne bude slobodan za korištenje. Anderlik (1996) ističe kako život prati neispunjene ili trenutno neostvarene želje te na ovaj način dijete vježba suočavanje s takvim trenucima.

Montessori materijal

Kao što je spomenuto, Montessori materijal je raspoređen po cijeloj učionici i osmišljen je kako bi da na najefikasniji način pomogao učenicima i djeci predškolske dobi u učenju. Prema Seitz i Hallwachs (1997), materijali su podijeljeni u nekoliko kategorija:

1. materijal za praktičan život
2. materijal za razvoj osjetila
3. materijal za jezični razvoj
4. materijal za matematički razvoj
5. materijal za znanstveni razvoj.

Materijali koje je razvila Maria Montessori djeluju kroz ručni rad, ponavljanje i osjetila na duhovni proces djece. Djeca u predškolskim ustanovama i u školama mogu koristiti materijale samostalno, u paru ili grupi. Materijal je osnova primjerene okoline. On ne smije zamijeniti stvarni svijet djeteta, već treba pomoći djetetu da se pripremi za taj svijet (Seitz i Hallwachs, 1997) .

Montessori materijal zadovoljava senzomotoričke potrebe djeteta te ono može samostalno rukovati s materijalom. Nakon što učitelj uvede dijete u korištenje materijala, potrebno je povući se i omogućiti djetetu samostalnost od strane učitelja. Ako je djetetov interes

dovoljno jak, bit će potaknuto na dugotrajnu aktivnost te će savladati materijal (Buczynski i sur., 2019).

Materijal za praktičan život

Svaka osoba je dio društvene zajednice bilo da je riječ o obitelji ili prijateljima. Dijete se svakodnevno susreće s time da osobe u zajednicama pomažu i brinu se jedni o drugima, brinu se o sebi samima i svojim stvarima. Kako bi osoba postala dijelom društvene zajednice mora joj i pridonijeti. Tu dolazi do materijala za praktičan život. Dijete, da bi preuzelo odgovornost za neke poslove, treba prvo naučiti kako se koristiti materijalima te kako obavljati određene poslove. Tako u učionicama koje provode Montessori metodu mogu se pronaći materijale poput metle, kante, tanjure, zdjele i slično. Kao što je spomenuto, materijali moraju biti primjereni dječjem uzrastu i veličini te moraju imati mjesto do kojeg dijete s lakoćom može doći. Postoje tri područja vježbi koje uključuju djetetov praktičan život. Prvo područje obuhvaća vježbe koje se odnose na brigu o samom sebi, kao što je pravilno pranje ruku, oblačenje i obuvanje. Drugo područje obuhvaća vježbe koje se tiču brige o okolini, poput pranja suđa, rublja, brige o vrtu, čišćenje, brisanje prašine, hranjenje životinja i slično. Treće područje se odnosi na vježbe povezane sa životom u zajednici, kao što su pozdravljanje gostiju, ugošćivanje, postavljanje stola za obroke i slično (Seitz i Hallwachs, 1997).

Materijal za razvoj osjetila

„Mlađa djeca imaju pojačana osjetila i koriste ih u potpunosti kako bi proširila znanja o svijetu“ (Pitamic, 2014, 47).

Kao i svaki drugi materijal, tako je i materijal za razvoj osjetila potrebno pokazati kako se koristi. Materijal mora omogućiti višestruko korištenje i biti usmjeren na razvoj i aktivaciju jednog osjetila. To omogućuje intenzivniju percepciju i veću koncentraciju. Osjetilni materijal ima element meditacije zbog svoje jednostavnosti. Korištenjem osjetilnih materijala, koncentracija je tako snažna da dijete vodi može doseći stanje meditacije (Seitz i Hallwachs, 1997).

U knjizi *Pokaži mi kako se to radi* autorice Maje Pitamic (2014) opisane su mnogobrojne aktivnosti s materijalima za razvoj osjetila. Primjerice, postoje aktivnosti kojima se razlikuju suprotnosti, kao što su pojmovi grubo i glatko s materijalima grubog i glatkog brusnog papira ili aktivnosti s kojima se utvrđuju pojmovi tvrdo i meko, s materijalima poput plastelina, kinetičkog pijeska, pikulama, drvom, kamenjem. Dijete, igranjem s takvim materijalima, upoznaje pojmove suprotnosti te ga se izlaže različitim teksturama.

Slika 4. Ružičasti toranj: elementarni Montessori-osjetilni materijal (Seitz i Hallwachs, 1997, 76)

Kao što je prikazano na slici 4, dijete može graditi toranj od kocaka te istodobno usvajati pojmove poput „najveći“, „veći“, „manji“, „najmanji“. Pored tih kocaka, mogu se koristiti i drugi oblici geometrijskih tijela. Dijete može razvrstavati materijale prema veličini, obliku, boji i slično. Također, mogu se koristiti materijali za razlikovanje zvukova. Aktivnosti s takvim materijalima provode se kako bi se razvila vještina slušanja i sposobnost razlikovanja zvukova od najglasnijeg do najtišeg. Takve aktivnosti pružaju dobar temelj za satove Glazbene kulture. Za razlikovanje zvukova mogu se koristiti razni predmeti koji proizvode glasne ili tihe zvukove, poput poklopaca ili staklenki koje se mogu koristiti samostalno ili u koje se može staviti nešto.

Ako se koriste staklenke koje sadrže nešto, trebaju biti obojane neprozirnom bojom kako dijete ne bi imalo vizualna pomagala. Staklene boce s različitom količinom tekućine su vrlo učinkovit materijal za spoznavanje visine zvuka. Laganim lupanjem metalne žlice po bocama stvaraju se visoki ili niski zvuci (Pitamic, 2014).

Kako bi se izoštrio djetetov osjet mirisa, bitno je dijete izložiti različitom intenzitetu i vrstama mirisa. U takvim aktivnostima mogu se koristiti staklenke koje sadrže različite mirise poput parfema, kave, octa, soka od citrusa i slično. S druge strane, osjet okusa može se razvijati stavljanjem poveza na oči kako bi se eliminirao vid i ponuditi djetetu hranu različitih okusa i tekstura. Djetetov zadatak je razvrstati okuse u tri glavne skupine: kiselo, slatko i slano. U ovakvim aktivnostima djeca mogu i pogađati o kojoj namirnici se radi (Pitamic, 2014).

Osjetilni materijal se ne koristi samo za njegovanje stvaralaštva, nego djetetu nudi mogućnost da stekne točnije, organiziranije i svjesnije iskustvo. Dijete stvara sposobnost razlikovanja i preko osjetilnih doživljaja spoznaje zakonitosti i bit stvari (Seitz i Hallwachs, 1997).

Materijal za jezični razvoj

„Jezični odgoj je konstrukcijski proces koji pretpostavlja jezični razvoj tri područja: govora, čitanja i pisanja. Svaki čovjek ima urođenu nebulu ili potencijal za jezik“ (Buczynski i sur., 2019, 42). Kako bi dijete bilo uspješno u čitanju i pisanju, treba imati dobre temelje koji se grade od početka djetetova života. Treba se razviti ljubav prema čitanju, tolika da dijete poželi čitati tijekom cijelog svog života. Kao što je spomenuto, djeca u prvih nekoliko godina upijaju poput spužve, nalaze se u osjetljivom razdoblju koje određuje njihov daljnji razvoj, imaju snažnu potrebu za komuniciranjem te najbolje uče kroz pokrete i osjetila. Zato je važno s djetetom raditi od prvog dana kako bismo ga pripremili na učenje jezika u školskim ustanovama (Lawrence, 2003).

Govor je usko povezan s iskazivanjem mišljenja te zbog toga je vrlo bitno ohrabriti dijete u razvijanju njegovog govora kroz bogaćenje vokabulara, poticanjem različitih oblika izražavanja i ispravnog izražavanja. Interpretativnim čitanjem razvijamo slušnu percepciju i učimo djecu kako zavoljeti knjigu i samu priču (Buczynski i sur., 2019).

Kada se govori o materijalima za jezični razvoj, ljudi prvo pomisle na knjige. Kao što dijete treba pristupiti svakom materijalu s pažnjom kako ne bi uništio materijal, tako treba naučiti dijete pravilnim korištenjem knjige. Pitamic (2014) objašnjava kako djeci se moraju pokazati načini na koje se knjiga može oštetiti kako bismo to spriječili. Autorica navodi nekoliko smjernica koje mogu pomoći pri odabiru prikladnih knjiga. Kod posjeta knjižnici treba odvojiti dovoljno vremena, po mogućnosti povesti djecu sa sobom kako bi iskusila razgledavanje knjiga. Odabrana knjiga mora biti prilagođena psihofizičkim mogućnostima učenika i njihovim interesima. Treba voditi računa o ravnoteži između fantastike i teme iz svakodnevnog života koje obuhvaćaju širok spektar ljudskih osjećaja. Također, treba dopustiti djetetu da utječe na izbor knjiga. Dobra tehnika čitanja koja se koristi u početnom čitanju i pisanju je dijaloško čitanje u kojem djeca sudjeluju tijekom cijelog čitanja, bilo da je riječ o postavljanju pitanja ili razgovoru o pročitanom.

Neki od materijala za razvoj jezika u Montessori pedagogiji su abecedna slova od brusnog papira ili pladanj soli po kojemu dijete crta slova svojim prstima. Takvi taktilni materijali uvelike pomažu u učenju abecede. Također, postoje i kartice na kojima su napisana slova te se one mogu koristiti za slaganja riječi ili povezivanja riječi sa slikama koje ih prikazuju (Pitamic, 2014). U knjizi *Montessori škrinjica*, autorica Buczynski i suradnici (2019) opisuju korištenje različitih didaktičkih materijala koji potiču jezični razvoj. Neki od tih materijala su kvačice koje predstavljaju različite vrste riječi poput imenica, pridjeva, zamjenica. Također postoje kartice s prikazima predmeta i životinje koje se mogu koristiti za vježbanje i utvrđivanju glasova „č“ ili „ć“ u riječima.

„Maria Montessori je smatrala da je ovladavanje jezikom korak prema slobodi i odgovornosti svakog pojedinca. Integriranim radom i učenjem kroz sva područja Montessori pedagogije djeca se razvijaju u svjesne i odgovorne građane svijeta“ (Buczynski i sur., 2019, 44).

Materijal za matematički razvoj

Od francuskog filozofa, matematičara i fizičara Blaisea Pascala, Montessori je preuzela pojam matematičkog uma. Taj pojam izražava da matematika nije rezervirana samo za nekolicinu ljudi koju su posebno nadareni za matematiku, već matematiku mogu savladati svi.

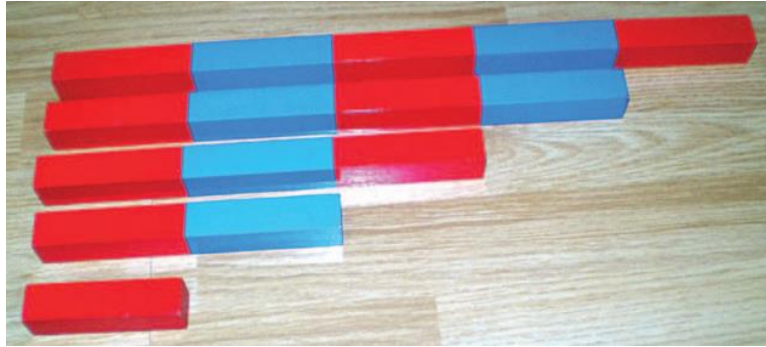
Matematički uspjeh se postiže putem poticajne okoline. Budući da u našem okruženju nema predmeta koji imaju matematički precizne oblike, spontano usvajanje matematičkog uma ne postoji. Zbog toga je Maria Montessori razvila matematički materijal koji se također naziva materijaliziranom apstrakcijom. Svaki Montessori materijal za matematički razvoj izolira samo jednu karakteristiku tijekom uporabe. Na primjer, prvi senzorički materijal su crveni putovi, koji su svi iste boje, a različite duljine. Smeđe stepenice se razlikuju po debljini, a kocke ružičastog tornja se razlikuju po veličini. Dijete uspoređuje, razvrstava i mjeri takav materijal te na taj način razvija matematičko razumijevanje svijeta. Dijete stvara red među tim predmetima, a taj red predstavlja izraz matematičkom uma. Na taj način dijete upija osnovna matematička iskustva (Buczynski i sur., 2019).

Matematički materijal omogućava djetetu da putem stvarnih doživljaja formira temeljna matematička iskustva i, ponavljajući matematičke vježbe, stječe osnovna znanje. Korištenje matematičkih materijala omogućuje uočavanje veza između geometrije, aritmetike i algebre (Perić, 2009).

Postoje određene karakteristike matematičkog pribora. Kao i svaki drugi materijal, Montessori matematički materijal slijedi uporišna odgojna načela. Materijal započinje s konkretnim i vodi prema apstraktnom, od lakšeg prema težem, od jednostavnijeg ka složenom i od globalnog prema pojedinačnom. Takav pristup sprječava pojavu preteških i preapstraktnih pojmova i problema koji nisu primjereni djetetovom razvoju i mogućnostima. Ponuda matematičkog pribora uvijek slijedi jednu određenu shemu:

1. predstavljanje i doživljavanje količine
2. predstavljanje i doživljavanje simbola
3. povezivanje količine i simbola
4. vježbe ponavljanja
5. kontrola.

Što se tiče kontrole pogreške, ona je neizostavan aspekt Montessori materijala. Ona može biti mehanička, što znači da se određena vježba može izvršiti samo na jedan način, ili može stajati uz vježbu kako bi dijete samostalno provjerilo točnost. Kontrola pogreške osmišljena je kako bi se izbjeglo psihološko opterećenje djeteta zbog učinjene pogreške (Buczynski i sur. 2019).

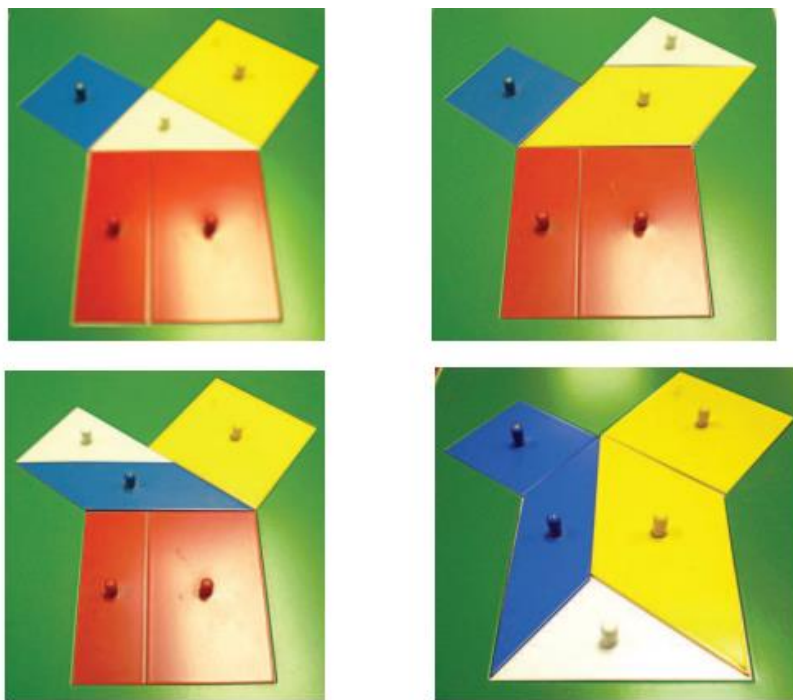
Slika 5: Brojevni štapići (Perić, 2009, 14)

Djeca se u matematici prvo susreću s brojanjem. U tome mu mogu pomoći razni Montessori materijali poput brojevnih štapića ili šarenih perlica. Kod brojevnih štapića svaki štapić podijeljen je na crvena i plava polja koja se izmjenjuju i jednakih su duljina, točnije svako polje je 10 cm (Perić, 2009).

Slika 6: Šarene perlice (Perić, 2009, 15)

Sličan materijal brojevnim štapićima su šarene perlice. Pored vježbi brojanja, one se mogu koristiti u vježbama kao što su lanaca brojeva, gusjenice i šahovske ploče. Šarene perlice prikazuju brojeve od 1 do 9, jednakog su oblika i boja za pojedinu brojku. Na primjer, broj 8 uvijek je prikazan nizom smeđih perlica (Perić, 2009).

Slika 7: Didaktički materijal za geometriju (Perić, 2009, 18)

Slika 8: Didaktički materijal za razlomke (Perić, 2009, 19)

Kao što je prikazano u slici 7 i 8, postoje različiti materijali za različita područja matematike. Tako za područje geometrije, djeca se mogu koristiti različitim pločama koje prikazuju geometrijske oblike. Slaganjem tih ploča na različite načine mogu se stvoriti različiti geometrijski oblici. Za razumijevanje razlomaka koriste se materijali koji prikazuju podjelu cjeline kruga, kvadrata i jednostraničnog trokuta na jednake dijelove. Učenici povezuju nazivnik s brojem dijelova na koje je cjelina podijeljena. Povećavanje i smanjivanje razlomaka izvodi se preklapanjem tih dijelova kako bi se opazili jednaki razlomci, a rezultati se zapisuje u tablicu, takozvanu „knjižicu razlomaka“ (Perić, 2009).

Materijal za znanstvene vještine

Maria Montessori nije izostavila ni znanost prilikom razvijanja Montessori materijala. Osim klasičnih materijala za ostala područja života, razvila je poseban materijal za svemirski odgoj. Svemirski odgoj uključuje istraživanje znanstvenih područja kao što su geologija, kemija, fizika, astronomija, biologija, povijest i slično. Cilj Marije Montessori bio je da djeca putem tih materijala upoznaju svijet i stvore kontakt s njim. Dijete mora razumjeti temeljna znanja čovječanstva kako bi moglo vidjeti njihovu povezanost. Tom spoznajom djeca uvećavaju svoju odgovornost u djelovanju na prirodu. U Montessori učionicama može se pronaći globus s opipljivim dijelovima. Za proučavanje geologije razvijen je poseban materijal. S druge strane, postoje materijali za promatranje u učionici, poput raznih slikovnih materijala, atlasa, materijala za izvođenje pokusa, zbirka minerala i slično (Seitz i Hallwachs, 1997).

Slika 9: Materijali za astronomiju u učionici Osnovne Montessori škole „Barunice Dedee Vranyczany“
Zagreb

Buczynski i suradnici (2019) ističu da korištenje materijala za znanstvene vještine omogućuje djeci da neposredno vježbaju čitanje, računanje, pisanje, razlaganje, rad u timu, mjerenje, vaganje, procjenjivanje, organiziranje i slično. Projektna nastava se ističe kao poticajan oblik nastave koji pruža mogućnost za samostalne aktivnosti djece. Kroz cjelovito provođenje projektne nastave djeca aktivno sudjeluju, a učitelj pokazuje svoju otvorenost prema željama i potrebama svakog djeteta.

Uz pomoć raznih priča o svijetu, kartama i vremenskim lentama, djeca detaljno proučavaju cjelokupni svijet i uče razvijati poštovanje prema znanju i velikim znanstvenicima koji su ostavili svoj utisak na čovječanstvo (Buczynski i sur., 2019).

Montessori učitelji

Da bi postali Montessori učitelj, prvo je potrebno završiti redovan studij na državnim pedagoškim fakultetima. Nakon toga, budući Montessori učitelji moraju proći kroz dodatno usavršavanje iz Montessori pedagogije, koje obično traje godinu i pol (Matijević, 2001). U Republici Hrvatskoj, za provedbu stručnih usavršavanja iz Montessori pedagogije, odgovoran je Institut za Montessori pedagogiju (Osnovna Montessori škola „Barunice Dedee Vranyczany“ Zagreb).

Matijević (2001) navodi kako je Montessori učitelj posrednik između Montessori didaktičkih materijala i učenika. Promatranjem djece, učitelj dobiva uvid u djetetove interese, preferirane materijale, kako ih koristi i slično. Učitelj treba poticati učenika na samostalnost i inicijativnost. On je na raspolaganju djetetu kada mu treba demonstracija korištenja Montessori materijala, a potom dopušta djetetu da nastavi samostalno. Učitelj mora prepoznati djetetove potencijale i osmisliti individualizirani plan koji će pomoći u ostvarivanju tih potencijala (Buczynski i sur., 2019). Učiteljeve osobine su izuzetno važne jer njegova pozitivna energija oživljava atmosferu Montessori učionice. Učitelj treba biti vedra, topla, dobro raspoložena osoba koja s nježnošću usmjerava učenike na rad i strpljivo im pomaže kada to potrebno (Phillips, 1999). Učitelj nadahnjuje učenika do te mjere da on poželi istraživati i učiti. Njegov prvotni zadatak je promatranje i priprema okružja (Križaj Grušovnik, 2022).

Važno je napomenuti da Montessori učitelj ne kažnjava niti pohvaljuje učenike. U Montessori pedagogiji, dijete ne čini pogreške dok ne dosegne prvi stupanj svog razvoja. Pogreške su sastavni dio učenja te ih se ne smiju kažnjavati. S druge strane, kada dijete dosegne razinu savladavanja materijala, ne pohvaljuje ga se jer je to savladavanje i bio prvotni cilj (Phillips, 1999).

OSNOVNA MONTESSORI ŠKOLA „BARUNICE DEDEE VRANYCZANY“ ZAGREB

Godine 2003. otvorena je prva i jedina Montessori osnovna škola pod nazivom *Osnovna Montessori škola „barunice Dedee Vranyczany“ Zagreb*. Ime je dobila po barunici Dedee Vranyczany koja je u Zagrebu davne 1934. godine otvorila prvi Montessori vrtić. Osnovnu školu osnovali su roditelji djece koja su polazila Montessori vrtiće, s ciljem da njihova djeca nastave formalno obrazovanje prema Montessori pedagogiji. Udruga u kojoj su se okupili spomenuti roditelji kako bi osnovali osnovnu školu zove se *Maria Montessori* (Osnovna Montessori škola "Barunice Dedee Vranyczany" Zagreb).

Način rada

Nastava Osnovne Montessori škole „barunice Dedee Vranyczany“ u Zagrebu temelji se na važećem državnom nastavnom planu i programu, koji je propisan od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja, ali se provodi putem Montessori metode. Vrijeme nastave je organizirano na drugačiji način u odnosu na osnovne škole koje ne prate Montessori metodu. Učenici sami biraju kada će što učiti, ali kako bi se ostvario Nastavni plan i program, postoje tjedni i mjesečni planovi koje prate. Razredne grupe su većinom pomiješane s učenicima različitih uzrasta. Na taj način stariji učenici uče pomagati mlađima, dok mlađi učenici uče tražiti pomoć od starijih. U ovoj osnovnoj školi predmeti se povezuju i uče zajedno. Takav pristup učenja omogućuje učenicima razvoj samodiscipline, raspodijele vremena te da postave realne ciljeve koje mogu ostvariti. Na taj način učenici uče o suradnji i uvažavanju tuđe slobode (Šagud i Toplek, 2018).

Redovni jutarnji program traje od 8:30 do 12:30. Nakon toga slijedi ručak i sat vremena odmora. Zatim slijedi vrijeme za pisanje zadaće, koje traje od 13:30 do 14:30. Učenici sudjeluju u raznoraznim aktivnostima do 16 sati, kao što su ritmika, tae-kwon-do, likovne, glazbene i filmske radionice, vjeronauk i slično. Pristup učenicima je individualiziran, drugim riječima učitelj pristupa svakom učeniku u skladu s njegovim psihofizičkim mogućnostima. Učenici koji rade prema prilagođenom programu i učenici s poteškoćama u savladavanju programa imaju pomoć edukacijsko-rehabilitacijskog stručnjaka koji je prisutan i na nastavi. Uz individualizirani rad postoje mnoge grupne aktivnosti kao razgovor u grupi i tematska nastava (Osnovna Montessori škola "Barunice Dedee Vranyczany" Zagreb).

ZAKLJUČAK

Maria Montessori bila je prva talijanska liječnica i pedagoginja čiji su revolucionarni pristup i metode odgoja i obrazovanja ostavili trajan utjecaj na djecu diljem svijeta. Njezini radovi temelje se na dubokom razumijevanju dječjeg razvoja i sposobnosti, do kojih je došla detaljnim praćenjem njihovih potreba, ponašanja i reakcija. Htjela je doprinijeti dječjoj samostalnosti, slobodi i samopouzdanju.

Montessori je razvila jedinstven pristup koji naglašava individualizirano obrazovanje i poticanje prirodnih sklonosti djeteta. Poticala je okruženje, takozvanu pripremljenu okolinu, u kojem djeca imaju slobodu istraživati, učiti i raditi s materijalima kada su spremni za to. Pripremljena okolina sastoji se od pažljivo odabranih materijala koji su raspoređeni po učionici kako bi bili nadohvat svakom djetetu. Ti materijali su pomno osmišljeni i prilagođeni dječjim individualnim potrebama i interesima, sve u svrhu poticanja samoinicijative, samodiscipline i samokorekcije.

Maria Montessori je čvrsto vjerovala u važnost unutarnje motivacije učenika jer je uvidjela da djeca najbolje uče kada su zainteresirana za temu i kada su aktivno uključena u proces učenja. Njezin pristup naglašava razvoj cjelovite osobe, uključujući fizičko, emocionalno, intelektualno i socijalno područje.

Montessori metoda je prihvaćena diljem svijeta i primjenjuje se u mnogim odgojno-obrazovnim institucijama, uključujući Montessori škole. Utjecaj Montessori pedagogije ostaje snažan i danas, s mnogim pedagozima i roditeljima koji prepoznaju njezinu vrijednost.

LITERATURA

- Anderlik, L. (1996). *Ein Weg für alle*. Dortmund: Verlag modernes Lernen.
- Bašić, S. (2011). Modernost pedagoške koncepcije Marije Montessori. *Pedagogijska istraživanja*, 8(2), 205-214. Preuzeto 16. 6. 2023.: <https://hrcak.srce.hr/clanak/172488>
- Bognar, L. i Matijević, M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Britton, L. (2000). *Montessori učenje kroz igru*. Zagreb: HENA COM.
- Buczynski, N. (2008). Sto godina metode Montessori. *Hrvatska revija* 3. Pristupljeno 2. 3. 2023.: <https://www.matica.hr/hr/351/sto-godina-metode-montessori-21047/>
- Buczynski, N., Budek Đorđević, D., Krušelj, A., Kuček Grgić, H., Lovčanin, I., Oremović Grbić, D. i Rozinger, Z. (2019). *Montessori škrinjica – Priručnik za učitelje, odgajatelje i roditelje*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Garmaz, J. i Tomašević, F. (2018) Odgajanje opažanjem: neke specifičnosti odgoja prema Montessori pedagogiji. *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 58(4), 443-464. Pristupljeno 16. 6. 2023.: <https://hrcak.srce.hr/212681>
- Helming, H. (1984). *Montessori-Pädagogik*. Freiburg: Harder.
- Irving, S. C. (2017). *Montessori Parent Education: An Action Research Report*. St. Paul: St. Catherine University. Pristupljeno 17. 3. 2023.: <https://sophia.stkate.edu/maed/208/>
- Križaj Grušovnik, J. (2022). Montessori u nastavi. *Varaždinski učitelj – digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 5(9), 207-212. Pristupljeno 5. 5. 2023. <https://hrcak.srce.hr/file/396403>
- Lawrence, L. (2003). *Montessori čitanje i pisanje: kako pomoći djetetu da nauči čitati i pisati*. Zagreb: HENA COM.
- Matijević, M. (2001). *Alternativne škole*. Zagreb: TIPEX.
- Montessori, M. (1954). *Das Kind in der Familie*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag.
- Montessori, M. (1972). *Das kreative Kind*. Freiburg: Herder.
- Montessori, M. (1986). *The Discovery of the Child*. New York: Ballantine Books.

Montessori, M. (2003). *Dijete – tajna djetinjstva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Osnovna Montessori škola „Barunice Dédée Vranyczany“ Zagreb. Pristupljeno 28. 4. 2023.:

<http://www.os-montessori-bdvranczany-zg.skole.hr/>

Perić, A. (2009) Montessori iz prve ruke. *Matematika i škola*, 11(51), 12-20. Pristupljeno

28. 4. 2023.: <https://mis.element.hr/fajli/910/51-04.pdf>

Phillips, S. (1999). *Montessori priprema za život – odgoj neovisnosti i ovisnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Pitamic, M. (2014). *Pokaži mi kako se to radi – Montessori aktivnosti za vas i vaše dijete*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Schäfer, C. (2015). *Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori*. Zagreb: Gold marketing-Tehnička knjiga.

Seitz, M. i Hallwachs, U. (1997). *Montessori ili Waldorf?*. Zagreb: EDUCA.

Shore, R. (1997). *Rethinking the Brain*. New York: Families and Work Institute.

Stein-Ehrlich, V. (1934). *Metoda Montessori u školi*. Zagreb: Minerva.

Šagud, K. i Toplek, Ž. (2018). Matematika u predškolskom i školskom razdoblju prema Mariji Montessori. *Poučak*, 19 (75), 42-56. Pristupljeno 16. 6. 2023.: <https://hrcak.srce.hr/220079>

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mog rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)